

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Vastaukset ovat romaniverkostolta sekä Ronkien jäseniltä.

Nuori voi hyvin koulussa ja oppilaitoksessa

Tavoite 1: Kulttuurikasvatus ja -tietämys lisää nuoren hyvinvointia kouluissa ja oppilaitoksissa (myös oppikirjoista puuttuu edelleen lähes kokonaan informaatio mm. Suomen perinteisen etnisen vähemmistöryhmän, romaniväestön historiasta). Kulttuurikasvatussuunnitelmien tekeminen nähdään erittäin hyvänä toimenpiteenä. Oppilashuoltoon liittyvissä asioissa on hyvä huomioida eri saavutettavuuden muodot (sähköpostit ei ole aina se paras muoto, vaan esim. vanhempainillat, joissa asioista keskustellaan yhdessä).

Tavoite 2: Jokaisella nuorella on pääsy mieluisaan harrastukseen matalalla kynnyksellä

Perheille tiedottaminen näistäkin asioista nähtiin tärkeänä romaniväestön keskuudessa, sillä monia asioita tehdään yhdessä etenkin nuorempien koululaisten kanssa. Joissakin tapauksissa myös perheen taloudellinen tilanne estää joihinkin harrastuksiin mukaan menemisen. Nuoremmat lapset ovat muutenkin aktiivisempia harrastuksissa kuin nuoret. Onnistumisen kokemukset ovat tärkeitä ja pitävät lapset ja heidän perheensä mukana harrastustoiminnassa.

Tavoite 3: Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee

Tulisi varmistaa myös erillisrahoitusta eri ryhmille huomioiden heidän erityistarpeet/-haasteet

Varmistetaan ohjauksella ja koulutuksella, että nuorille suunnatuissa palveluissa huomioidaan nuoren perhe ja muut hänelle tärkeät yhteisöt sekä kotoperäiset kielivähemmistöt, tuetaan heidän kiinnittymistään yhteiskuntaan tukemalla oman kielen ja kulttuurin piirteitä.

- Oppimisen iloa, oppimista, opiskelumotivaatiota ja kouluviihtyvyyttä voisi lisätä myös opettajien kiinnostuksella oppilaiden hyvinvointiin ja kuulumisiin. Kouluterveyskyselyn mukaan suhteettoman suuri osa vastaajista (niin peruskoulussa kuin lukioissakin) kokee, etteivät opettajat ole kiinnostuneita oppilaiden kuulumisista. Sosiaaliset tekijät ovat erittäin tärkeä osa oppimisprosessia. Jokaisen opiskelijan yksilöllisyyden vuoksi opettajan ei tule olla kiinnostunut vain ryhmästä, vaan myös jokaisesta yksilöstä ja heidän hyvinvoinnistaan.
- Lisäksi kouluissa tulisi panostaa jatkuvaan ryhmäyttämiseen sekä siihen, että jokainen tuntee kuuluvansa luokka- ja kouluyhteisönsä. Kannustava oppimisympäristö, oppilaiden väliset luottamukselliset ja ystävälliset suhteet lisäävät opiskeluviihtyvyyttä. On tärkeää, että oppilas / opiskelija tuntee olonsa luokassa turvallisiksi ja hyväksytyiksi, uskaltamalla myös vapaasti ilmaista mielipiteitään.
- Elintapaohjauksen tulisi kuulua KAIKILLE nuorten kanssa toimiville työntekijöille (ei vain opiskeluhuollolle tai mentorointiin). Elintottumuksilla on kriittinen merkitys mielen hyvinvoinnille ja moni ahdistus-/ masennusoireilu lievenisi säännöllisellä uni- ja ruokailurytmillä sekä päivittäisellä ulkoilulla/ edes kevyellä liikunnalla + sosiaalisilla kontakteilla.
- Mielekkään vapaa-ajan toiminnan toimenpiteet tulisi kirjata laaja-alaisemmin. ”Kannustetaan myös perheitä osallistumaan nuorten harrastusten tukemiseen.” on hyvin epämääräinen ja vaatisi enemmän konkretiaa. Lisäksi sieltä puuttunee mm. järjestöyhteistyön rooli ja merkitys.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Tavoite 4: Nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin

Kouluttautumiseen ja työllistymiseen liittyvät haasteet ja niiden vaikutus romaninuoriin vaikuttavat toisinaan osaltaan syrjäytymiseen sekä mielenterveysongelmien syntymiseen. Poikkihallinnollisesti tehtävällä työllä sekä ennaltaehkäisevällä työllä on iso merkitys! Nuoren hyvinvointia tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti. Perheiden ja myös hengellisen nuorisotyön sekä järjestöjen tekemän työn merkitykset korostuvat romaniväestön keskuudessa.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Tavoite 6: Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon vahvistuvat

Nuorten kuulluksi tulemista edistävissä toimenpiteissä otetaan huomioon erityisesti eri ryhmiin ja kotoperäisiin kieliryhmiin, kuten romani, suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli ja saamen kielet sekä karjalan kieleen kuuluvien nuorten yhdenvertaiset mahdollisuudet ja selkeäkielisyys.

Vaikuttamisen paikkoja on monia - romaniväestössä sitä tapahtuu niin järjestöissä kuin paikallisesti romanityön suunnittelussa ja kehittämisessä paikallisromanityöryhmissä - edellä kerrottu tukee nimenomaan yhteisöllisyyttä, mutta myös osallisuutta. Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen on verraten uutta romaniväestön keskuudessa etenkin nuorilla, eikä sellaisesta ole siis pitkää perinnettä. Kuntien nuorisoneuvostotoiminnassa on mukana myös romaninuoria unohtamatta nuorisotaloilla tapahtuvaa vaikuttamista 'talokokouksissa', joihin nuoret voivat vapaasti matalalla kynnyksellä osallistua.

Tavoite 7: Nuorten turvallisuuden tunne ja turvallisuus vahvistuvat

Perheiden tuen merkitystä voisi tässä korostaa myös enemmän. Lapset ja nuoret eivät ole irrallaan perheistään. Perusturvallisuuden tunne lähtee varhaislapsuudesta, perheestä ja sen lähipiiristä, turvallisista aikuisista ympärillä.

Tietoisuus, verkostoituminen ja yhteistyö - niiden keskiössä on lapsi/nuori. Romanilasten ja -nuorten osalta ollaan jo siinä tilanteessa, että esimerkiksi 'kiusaamista pidetään jo normaalina'.

Tavoite 8: Yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä nuorten elämässä tuetaan

Järjestöjen ja hengellisten toimijoiden tekemä nuorisotyö on myös merkityksellistä.

Romaniväestön osalta mahdollisuuksia oppia omasta kulttuuriperinnöstään tulisi vahvistaa ja tukea romanikielisten nuorten osallisuutta kulttuuriperintöön osana romanikielen elvytysohjelmaa - > identiteetin vahvistaminen - > resilienssin kasvamista.

- Koulu- ja opiskelunuorisotyön merkitystä tulisi korostaa koulukiusaamistapauksissa.

Kehitetään sellaisia nuorten palveluja, jossa jokaisen nuoren kohtaaminen tapahtuu yksilöllisesti ja niin, että nuoren tarpeet tulee huomioiduksi ja kuulluksi, nuoren on myös saatava kuulluksi tulemisen kokemus. Palveluissa olevien nuorten ajatukset ja toimintatavat tulee huomioiduksi, nuoreen luotetaan ja hänelle annetaan vastuuta tekemiseen itsensä ja koko palvelussa olevan yhteisön kanssa.

Nuorten palveluissa tuetaan nuoren hyvinvoinnin kasvua tuottamalla onnistumisen, innostumisen ja positiivisen kokemuksen tuntemuksia. Yhteisöllisissä ryhmätilanteissa nuorille korostetaan avoimuutta ja rehellisyyttä, jotta nuorten keskuudessa luottamus vuorovaikutukseen kasvaisi ja osallisuus ryhmässä lisääntyisi. Nuorten kuuleminen on tärkeää ja heidän on saatava useita kuulluksi tulemisen kokemuksia. Sen johdosta nuorten palvelun järjestäjän tulee harjaantua ja osata työskentelyn ammatillisuus. Palveluissa tulee luoda sellaisia ohjaustilanteita, joissa nuoret voivat kokea turvallisissa olosuhteissa, että hänestä välitetään ja on tullut kuulluksi.

Yhteisölliseen toimintaan nuorten palveluissa tarvitaan nuoren innostumista, luottamusta yhteisön jäseniin, rohkeutta, luovuutta, avoimuutta, arvostusta, sitoutumista ja jokaisen osallistuvan nuoren vastuunkantoa yhteisen päämäärän eteen. Yhteisön jäsenet oppivat toisiltaan, yhdessä omien voimavarojen niin mahdollistaessa.

Osallisuus kehittyneissä nuorten palveluissa perustuu matalaan kynnykseen ja sellaiseen toimintaan, jossa vaatimustaso nuorten arkeen, nuorten osaamiseen ja nuorten kannalta heidän elämässään oleviin tärkeisiin asioihin on yksilöllinen. Palveluissa nuorille kerrotaan, että he ovat tärkeitä omana itsenään, nuorille tuotetaan tietoa toisten ihmisten kunnioittamisesta, arvostamisesta ja toiseuden merkityksestä. Tällä tavalla toimien nuoret saavat yhteiseen ryhmään ja yhteisölliseen toimintaan kuuluvuuden tuntemuksia, tasapuolista kohtelua ihmisten kesken ja jokaisen olemassaolon tärkeyttä.

Nuorten yksilökohtaisella kohtaamisella varmennetaan turvallisen nuorten palvelun tuottamisen kokonaisuus. Palvelun ympärille luodaan sellainen toimintatapa, jossa nuori kokee turvallisuuden tuntemuksia. Nuorten yksilölliset tarpeet huomioidaan, häneen luotetaan ja annetaan vastuuta palvelun toteuttamisessa. Nuoren yksilön hyvinvoinnin kasvaessa kasvaa myös palvelussa olevien yhteisön jäsenten hyvinvointi ja ilmapiiri. Nuorten hyvinvointia tukevassa, osallisuutta edistävässä ja turvallisuutta vahvistavassa palvelussa toimintakulttuuri on jokaisen palveluun osallistuvan nuoren ja jäsenen mukaan avointa ja rohkaisevaa. Yhteisöllisissä tapaamisissa ja kohtaamisissa järjestetään nuorille myönteisiä ja sosiaalisesti vahvistavia tilanteita, joissa nuoret kokevat, että heistä välitetään, jatkuva tuki on lähellä ja apua on aina saatavilla.

Yhteisöllisyyden vahvistamista tehdään jatkuvan tietoisien läsnäolon avulla, nuorille viestitään ja keskustellaan ja he saavat välittämisen kokemuksia.

Kehittyneissä nuorten palveluissa kaikenlainen toiminta tulee olla sellaista, joka vahvistaa nuorten kiinnittymistä palvelujärjestelmään kaikin mahdollisin keinoin. Nuorten syrjäytymistä työelämästä, koulutuksesta ja sosiaalista leimautumista yhteiskunnasta tulee taasen välttää kaikin mahdollisin keinoin.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

Edistää yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista: nuorisolain tavoitteen mukaisesti kiinnitetään huomiota syrjinnän ehkäisemiseen, saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistamiseen, sukupuolten tasa-arvon edistämiseen ja kulttuurisen moninaisuuden huomioimiseen.

- Kunnat tekevät monipuolista nuorisotyötä eri muodoissa, sekä erilaista kohdennettua nuorisotyötä Tässä korissa keskityttiin vain kunnalliseen perusnuorisotyöhön. Nuorten työpajatoiminta, etsivä nuorisotyö sekä muut nuorisotyön muodot uupuvat. Ovat kuitenkin suuressa roolissa tässä suuressa nuorisotyön kokonaisuudessa.
- Kunnallisen nuorisotyön kehittämisessä aluekoordinaattorijärjestelmä ei ole toimiva malli työn kehittämiseen eikä näin ollen ole tavoiteltava asia; alueellisesti on hyvä tavata ja vaihtaa näkemyksiä, mutta kehittämisessä on oltava mukana valtakunnallinen yhteistyö (esim. kunnallisen nuorisotyön kehittämisverkosto Kanuuna on ollut erittäin merkityksellinen niin isojen kuin pienien kuntien nuorisotyön kehittämisessä)

Nuoren yksilöllinen palvelusuunnitelma perustuu nuoren juuri sillä hetkellä tarvitsemaansa palveluun ja sitä on annettava juuri se toimija, viranomainen tai toimialan työntekijä, joka juuri sillä hetkellä kokee sen tarpeelliseksi nuorelle.

Nuoren yksilöllinen palvelusuunnitelma tulee sisältää kaikki ne nuorten palvelut, jotka nuori juuri sillä hetkellä kokee tarvitsevansa.

On tärkeää, että kaikki ne nuoret, jotka ovat vaarassa jäädä työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle saavat käyttöönsä yksilöllisen palvelusuunnitelman, jolla varmennetaan nuorten palvelun saavuttaminen ja toteutuminen.

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

- Osaamiskeskusmalli näyttäytyy liian lyhytjänteisenä. Uhkakuvana on, että vahvat ammattilaiset/osaajat eivät hakeudu työskentelemään niihin. On hyvä muistaa, että vaikuttavat huipputulokset saavutetaan kuitenkin tavoitteellisella ja pitkäjänteisellä työllä.

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

- Toimenpiteistä ei valitettavasti käy ilmi, mitä konkreettista tehdään.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Romaniverkostossa jotkut halusivat vastauksissaan tuoda joitakin asioita lähemmäksi ihmistä ja se näkyy heidän kommenteissaan.

- Yksittäisen kunnan dokumentointivälinettä ei kuulu määritellä VANUPOssa.
- Asiakirja on hiukan liika kallellaan korjaavaan työhön, unohdettu terveen kasvun ja kehityksen tuki (ennaltaehkäisy)
- Kokonaisuudessa asiakirja on epätasapainoinen, jossa on erikoisia yksittäisiä pieniä nostoja
- Varhaislapsuuden merkitystä tulisi korostaa, koska sillä on tutkitut vaikutukset niin kiintymyssuhteisiin jne. perustavanlaatuisiin asioihin, mutta myös mm. lapsen myöhempään sosiaalisiin suhteisiin, verkostoihin ja elintottumuksiin; nämä juurtuvat lapsuudessa. Perhesuhteet oli otettu huomioon ihan hyvin. Lisäksi lapset tulisi saada kiinnitettyä harrastuksiin jo alakouluiässä, eli tästä polusta tulisi huolehtia. Tämä olisi hyvä kirjoittaa paremmin auki.
- Ohjelmasta puuttunee (tai on hyvin epäselvästi ainakin määritelty) nuorten integroituminen yhteiskuntaan. Olisi tärkeä luoda kohtaamisia ja suhteita eri väestöryhmien ja eri ikäryhmien kesken, jotta nuoren siirtyminen kohti aikuisuutta olisi helpompaa. Vaikka kyseessä onkin nuoriso-ohjelma, kokonaisuus varhaislapsuudesta kohti aikuisuutta ja näiden toimintojen yhteinen työ uupuu.
- Koska kunnilla ja hyvinvointialueilla on yhteiset asukkaat (tässä tapauksessa nuoret) ja paljon asukas- ja asiakaskohtaisesti toteutettaviin palveluihin liittyviä yhteistyötarpeita, tulisi kunnilta ja hyvinvointialueilta edellyttää tiivistä yhteistyötä ihan jokaisen nuoriin kohdistuvan palvelun toimivuuden turvaamiseksi.

Koonnut

Grönfors Janette
Sosiaali- ja terveysministeriö